

**ALISHER NAVOIYNING “LISON UT-TAYR” ASARIDA
TASAVVUFIY QARASHLARNING AKS ETISHI**

Farg'ona davlat universiteti Filologiya fakulteti

o'zbek tili yo'nalishi 3-bosqich talabalari

Tursunova Hilolaxon Xusanboy qizi

Mo'sinova Qumriniso Ilhomjon qizi

Annotatsiya.

Ushbu maqolada Alisher Navoiyning “Lison ut-tayr” dostonida tasavvufiy qarashlarning badiiy aks etishi, asarda qo‘llangan ramzlar, Simurgh va Hudhud timsollarining ma’naviy-falsafiy mohiyati hamda dostonning sufiyona g‘oyalarga asoslangan ideallari yoritiladi. Asaridagi ruhiy poklanish, Haqqa yetishish, komillikka intilish kabi tasavvufiy bosqichlar tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: Tasavvuf, Navoiy, Lison ut-tayr, Simrug', Hudhud, suluk, ma’naviy kamolot, tasavvufiy ramzlar.

KIRISH.

Alisher Navoiy ijodining yuksak cho‘qqilaridan biri bo‘lgan “Lison ut-tayr” dostoni tasavvufiy g‘oyalar bilan boyitilgan asar sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. Doston mashhur mutasavvif Farididdin Attorning “Mantiq ut-tayr” asariga nazira tariqasida yozilgan bo‘lib, unda insonning ruhiy kamolot sari intilishi ramziy obrazlar vositasida o‘ziga xos tarzda yoritiladi. Navoiy tasavvuf falsafasining asosiy tamoyillarini xalqona, sodda, badiiy va chuqur ma’noli uslubda talqin etgan.

ASARNING G‘OYAVIY ASOSI VA TASAVVUFIY TIMSOLLAR.

Asarning markaziy g‘oyasi — qushlarning podshoh izlab safarga chiqishidir. Bu safar tasavvufdagi “suluk” — Haqqa yetishish yo‘lidagi ma’naviy sayohatning ramzi sanaladi. Qushlar yo‘lidagi har bir to‘siq, ularning ruhiy kamolot sari qadam tashlashida uchraydigan nafs balolarining timsolidir.

Hudhud — dostonning asosiy rahnamosi bo‘lib, tasavvufdagi komil pir obrazini ifodalaydi. U qushlarni yetti vodiyan olib o‘tadi. Bu vodiylar tasavvufiy ta’limotda muridning ruhiy yetilish bosqichlari sifatida qaraladi.

SIMURGH — OLIY HAQIQAT TIMSOLI.

Simurgh obrazi tasavvuf falsafasida Yaratganning ramzi sanaladi. Dostonning mazmunidan anglashiladiki, qushlar izlagan podshoh aslida o‘zlarining timsoli, ya’ni Haq haqiqatining jilvasidir. Bu g‘oya tasavvufdagi “vahdat ul-vujud” — mavjudotning yagona ilohiy haqiqat bilan bog‘liqligi g‘oyasining badiiy talqinidir.

RUHIY BOSQICHLAR – YETTI VODIY MAZMUNI.

Navoiy qushlarning o‘tgan yetti vodiyni tasavvufdagi ma’naviyko‘tarilish bosqichlariga moslab tasvirlaydi:

1. Talab vodiysi — Haqiqatni izlash boshlanishi.
2. Ishq vodiysi — ilohiy muhabbat yo‘li.
3. Ma’rifat vodiysi — Haqni tanish bosqichi.
4. Istig‘no vodiysi — dunyodan voz kechish.
5. Tavhid vodiysi — yagona Haqqa ishonch.
6. Hayrat vodiysi — ilohiy mohiyat oldida qoyil qolish holati.

7. Fano vodiysi — o‘zlikdan butunlay kechish.

Bu bosqichlar muridning ichki dunyosidagi tub o‘zgarishlarni yoritadi va insonning komillikka eltuvchi yo‘l sifatida talqin qilinadi.

NAVOIYNING TASAVVUFGA MUNOSABATI.

Navoiy tasavvufni nafaqat falsafiy tizim, balki insonni barkamol qiluvchi ma’naviy maktab sifatida talqin qiladi. Asarda tasavvufning asosiy g‘oyalari — tavozelik, sabr, nafsni tiyish, adolat, mehr-muruvvat kabi tamoyillar obrazlar orqali chuqur va ta’sirchan yoritilgan.

XULOSA.

“Lison ut-tayr” – tasavvufiy ramzlar va falsafiy mazmunlarning uyg‘unlashgan badiiy durdonasidir. Asar o‘quvchini ruhiy poklanish, komillikka intilish, Haqni qalbdan izlash kabi yuksak g‘oyalar sari chorlaydi. Navoiy ushbu doston orqali o‘zbek tasavvufiy tafakkurining yuksak namunasini yaratgan.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Alisher Navoiy. Lison ut-tayr. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi Adabiyot va san’at nashriyoti.
2. Farididdin Attor. Mantiq ut-tayr. – Tehron nashrlari.
3. S. G‘anieva. Navoiy va tasavvuf. – Toshkent.
4. O. Sharafiddinov. Tasavvuf va adabiyot. – Toshkent.

